

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT
OŚRODEK INFORMACJI

629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04
693 - 58 - 95, 625 - 76 - 23

UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
00 - 503 W A R S Z A W A
TELEFAX 629 - 40 - 89

INTERNET

<http://www.cbos.pl>

E-mail: sekretariat@cbos.pl

BS/91/2000

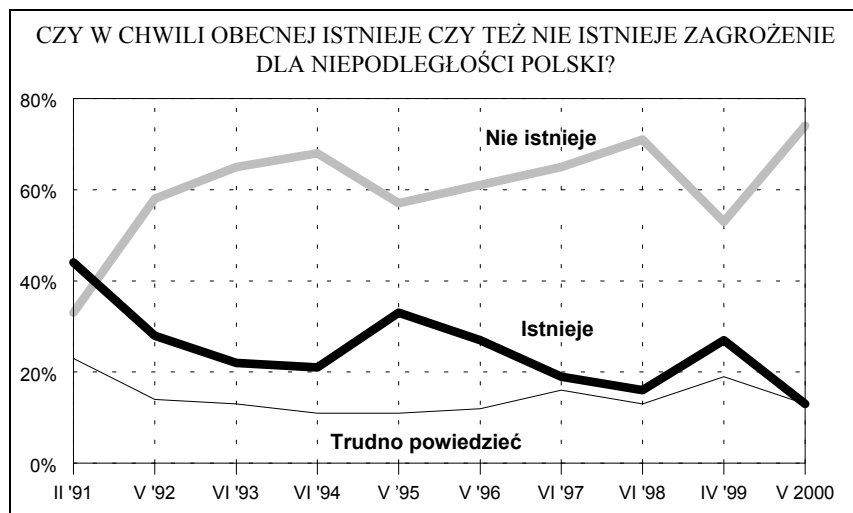
SYTUACJA POLSKI NA ARENIE MIĘDZYNARODOWEJ W OPINII PUBLICZNEJ

KOMUNIKAT Z BADAŃ

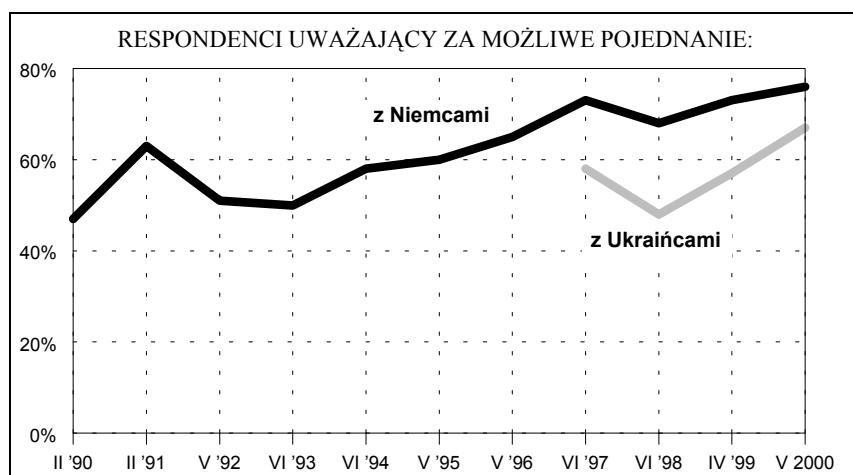
WARSZAWA, CZERWIEC 2000

PRZEDRUK MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

- Blisko połowa (45%) badanych uważa, że sytuacja Polski na arenie międzynarodowej jest stabilna. Równocześnie poziom poczucia bezpieczeństwa kraju, po przejściowym spadku w czasie ubiegłorocznej interwencji w Kosowie, jest najwyższy z dotychczas zarejestrowanych (74%).

- Ponad dwie trzecie (69%) ankietowanych sądzi, że możliwe są przyjazne i partnerskie stosunki pomiędzy Polską a Rosją. W porównaniu z rokiem ubiegłym wzrosło przekonanie o możliwości trwałego pojednania polsko-niemieckiego (z 73% do 76%) i polsko-ukraińskiego (z 57% do 67%).

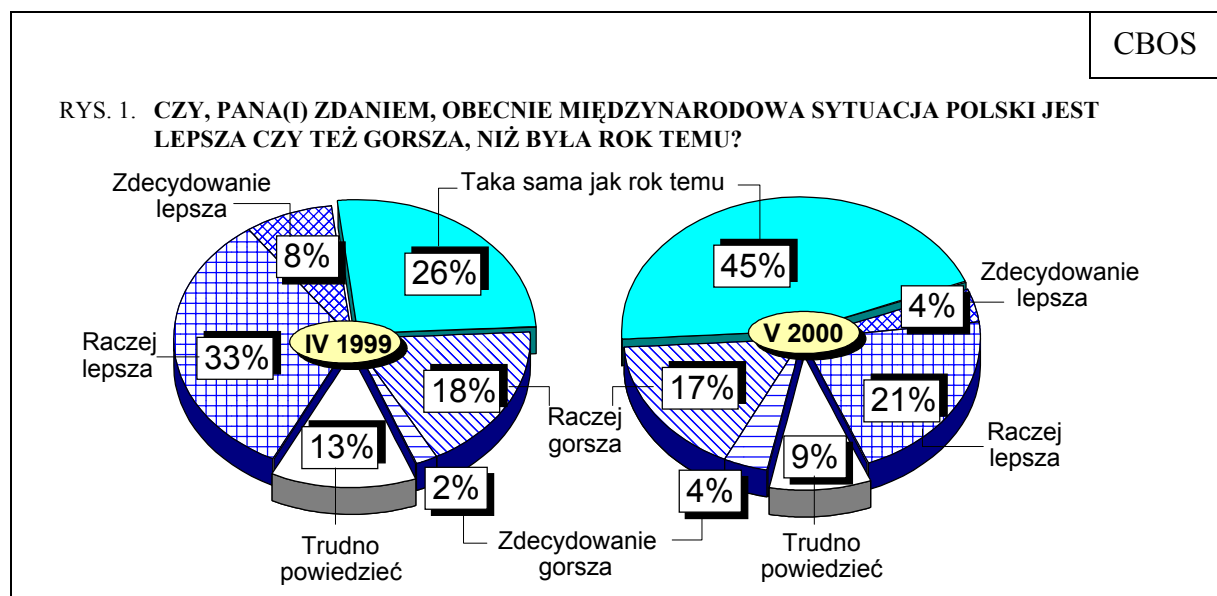

- Zdaniem ponad jednej czwartej (28%) badanych „prawdziwa granica Europy” przebiega wzdłuż Bugu, ale równocześnie jedna piąta (20%) uważa, że tak naprawdę wschodnia granica Europy przebiega wzdłuż Odry i Nysy.

Rokrocznie CBOS bada opinie o sytuacji Polski na arenie międzynarodowej. Ubiegłoroczny sondaż na ten temat przeprowadziliśmy wkrótce po wstąpieniu naszego kraju do NATO, co radykalnie zmieniło pozycję Polski w świecie. Niedługo potem rozpoczęła się interwencja Sojuszu w Kosowie, a to z kolei spowodowało napięcie na arenie międzynarodowej i duże obawy przed możliwością wybuchu konfliktu światowego¹. W tym roku w czasie realizacji sondażu² nie było na arenie międzynarodowej tak znaczących wydarzeń. Nieco wcześniej jednak miało miejsce wydalenie z Polski dyplomatów rosyjskich oskarżonych o szpiegostwo, co dało okazję do komentarzy wskazujących na dość chłodne od pewnego czasu stosunki z Rosją.

POCZUCIE BEZPIECZEŃSTWA KRAJU

Czy w porównaniu z rokiem ubiegłym zmieniło się postrzeganie sytuacji Polski na arenie międzynarodowej?

¹ Por. komunikat CBOS „Polacy o interwencji NATO w Jugosławii”, kwiecień ’99.

² Sondaż „Aktualne problemy i wydarzenia” (120) przeprowadzono w dniach od 11 do 16 maja 2000 roku na liczącej 1057 osób reprezentatywnej próbie losowo-adresowej dorosłych mieszkańców Polski.

W kwietniu '99 dominowało przekonanie o poprawie w ciągu minionego roku sytuacji Polski w świecie. Niewątpliwie miało na to wpływ nasze wstąpienie do NATO (marzec '99). Równocześnie przeciwnicy przynależności naszego kraju do Sojuszu z tego samego powodu często wskazywali na pogorszenie się sytuacji Polski na arenie międzynarodowej³. Obecnie natomiast w stabilnej sytuacji międzynarodowej również sytuacja naszego kraju w świecie uważana jest przez blisko połowę (45%) badanych jako stabilna. Wśród pozostałych zdania są podzielone, z nieznaczną przewagą opinii o dalszej poprawie.

Jak w stosunku do lat poprzednich Polacy postrzegają bezpieczeństwo naszego kraju?

Tabela 1

Czy, Pana(i) zdaniem, w chwili obecnej istnieje czy też nie istnieje zagrożenie dla niepodległości Polski?	Wskazania respondentów według terminów badań									
	II '91	V '92	VI '93	VI '94	V '95	V '96	VI '97	VI '98	IV '99	V 2000
	w procentach									
Istnieje	44	28	22	21	33	27	19	16	27	13
Nie istnieje	33	58	65	68	57	61	65	71	53	74
Trudno powiedzieć	23	14	13	11	11	12	16	13	19	13

Trzy czwarte (74%) badanych nie dostrzega obecnie żadnego zagrożenia dla niepodległości Polski. Poziom poczucia bezpieczeństwa kraju jest najwyższy od czasu uzyskania pełnej niepodległości po przełomie 1989 roku. Zapewne jest to efekt naszego uczestnictwa w NATO, który nie ujawnił się w rezultatach badania z kwietnia ubiegłego roku, gdyż wtedy (byliśmy już członkami Sojuszu) rozpoczął się właśnie konflikt w Kosowie. Wywołał on silne poczucie zagrożenia niepodległości Polski, ale także zagrożenia związanego z możliwością wybuchu konfliktu światowego. Wówczas dwie trzecie badanych obawiało się wybuchu wojny światowej, a 12% ogółu (co stanowiło ponad dwie piąte uważających, że niepodległość jest zagrożona) dostrzegało w tym konflikcie potencjalne zagrożenie dla niepodległości Polski⁴. Dlatego też w kwietniu '99 bezpieczeństwo kraju postrzegane było gorzej niż rok czy dwa lata wcześniej, choć równocześnie konstatowano poprawę sytuacji

³ Por. komunikat CBOS „Opinie o sytuacji kraju na arenie międzynarodowej”, czerwiec '99.

⁴ Tamże.

Polski na arenie międzynarodowej. Obecnie poczucie bezpieczeństwa kraju znacznie wzrosło, mimo że przeważa opinia, iż w porównaniu z rokiem ubiegłym w sytuacji kraju nic się nie zmieniło.

W sumie niewielkie poczucie zagrożenia niepodległości występuje stosunkowo równomiernie we wszystkich grupach społecznych i kategoriach demograficznych, określanych przez wiek, wykształcenie czy miejsce zamieszkania badanych. Jediną grupą, w której występuje ono wyraźnie częściej niż w innych, są rolnicy (26% wskazań).

Przekonanie o istnieniu zagrożenia dla niepodległości Polski sprzyja wyrażaniu opinii, że sytuacja naszego kraju na arenie międzynarodowej ulega pogorszeniu. Można więc chyba mówić o istnieniu w świadomości niewielkiej grupy badanych swoistego „syndromu czarnowidztwa” w ocenie położenia Polski.

Tabela 2

Czy, Pana(i) zdaniem, w chwili obecnej istnieje czy też nie istnieje zagrożenie dla niepodległości Polski?	Czy, Pana(i) zdaniem, obecnie międzynarodowa sytuacja Polski jest:			
	lepsza niż przed rokiem	taka sama jak przed rokiem	gorsza niż przed rokiem	Trudno powiedzieć
	w procentach			
Istnieje	20	38	34	8
Nie istnieje	27	47	19	7
Trudno powiedzieć	16	36	23	25

Badani, którzy wyrazili przekonanie, że w obecnej sytuacji istnieje zagrożenie dla niepodległości naszego kraju, proszeni byli o podanie⁵ jego źródeł. Zdecydowanie najczęściej twierdzono, że potencjalne zagrożenie stanowi Rosja. Wskazało na nią 6% ogółu badanych (44% mających poczucie zagrożenia niepodległości Polski). Jest to o połowę mniej niż rok temu, ale wówczas obawianie się Rosji mogło wiązać się także z jej niejasną rolą w pierwszej fazie konfliktu bałkańskiego.

Zagrożenia ze strony Niemiec upatruje jedynie 2% ogółu ankietowanych (16% dostrzegających zagrożenie dla niepodległości kraju). Ponadto sporadycznie wskazywano

⁵ Było to pytanie otwarte, tzn. badanym nie przedstawiono gotowej listy zagrożeń, lecz sami je wymieniali.

na Ukrainę, Białoruś lub ogólnie na „sąsiadów” (łącznie nieco ponad 1% wskazań wśród ogółu badanych).

Trzeba jeszcze zwrócić uwagę na niewielką wprawdzie (4% ogółu ankietowanych, 32% mających poczucie zagrożenia niepodległości kraju), ale dość specyficzną grupę, która dostrzega innego typu zagrożenie dla niepodległości Polski, a mianowicie zagrożenie utraty samodzielności gospodarczej. Mówiono tutaj o wyprzedazy ziemi i majątku narodowego obcym, nadmierny napływ obcego kapitału, zależność ekonomiczną od Zachodu, Unii Europejskiej czy też po prostu od „silniejszych, bogatszych od nas”.

OCENA POLSKIEJ POLITYKI ZAGRANICZNEJ

Jak oceniana jest polska polityka zagraniczna? Czy, zdaniem badanych, wystarczająco czy też niewystarczająco chroni ona nasze interesy?

Tabela 3

Jak by Pan(i) ocenił(a) obecną politykę zagraniczną Polski? Czy w stosunkach z innymi krajami Polska wystarczająco zabezpiecza swoje interesy?	Wskazania respondentów według terminów badań					
	V '95	V '96	VI '97	VI '98	IV '99	V 2000
	w procentach					
Raczej wystarczająco	23	35	38	36	38	31
Raczej niewystarczająco	60	45	42	42	36	44
Trudno powiedzieć	17	20	20	22	26	25

Wśród badanych przeważa krytyczna ocena skuteczności polskiej polityki zagranicznej. Trzeba jednak zwrócić uwagę, że rozkład opinii w tej sprawie jest od roku '96 mniej więcej stały - z wyjątkiem ubiegłego roku, kiedy to ostateczne uwieńczenie powodzeniem kilkuletnich starań o wejście do NATO spowodowało spadek krytycyzmu wobec polityki zagranicznej Polski.

Pozytywna ocena polskiej polityki zagranicznej jest tym częstsza, im wyższe wykształcenie badanych. Wśród osób z wyższym wykształceniem opinie pozytywne przeważają nad negatywnymi.

Krytyczna ocena polskiej polityki zagranicznej nie wyklucza postrzegania obecnej sytuacji kraju na arenie międzynarodowej jako lepszej niż przed rokiem. Pogląd taki wyraża nawet jedna czwarta respondentów uważających, że Polska niewystarczająco dba o swoje interesy.

Tabela 4

Czy w stosunkach z innymi krajami Polska zabezpiecza swoje interesy?	Czy, Pana(i) zdaniem, obecnie międzynarodowa sytuacja Polski jest:			
	lepszą niż przed rokiem	taka sama jak przed rokiem	gorsza niż przed rokiem	Trudno powiedzieć
	w procentach			
Raczej wystarczająco	34	50	13	2
Raczej niewystarczająco	25	39	30	6
Trudno powiedzieć	12	46	17	25

Także wśród badanych uważających, że niepodległość kraju jest obecnie zagrożona, jedna piąta pozytywnie ocenia polską politykę zagraniczną, choć w tej grupie oceny krytyczne są znacznie częstsze niż wśród pozostałych.

Tabela 5

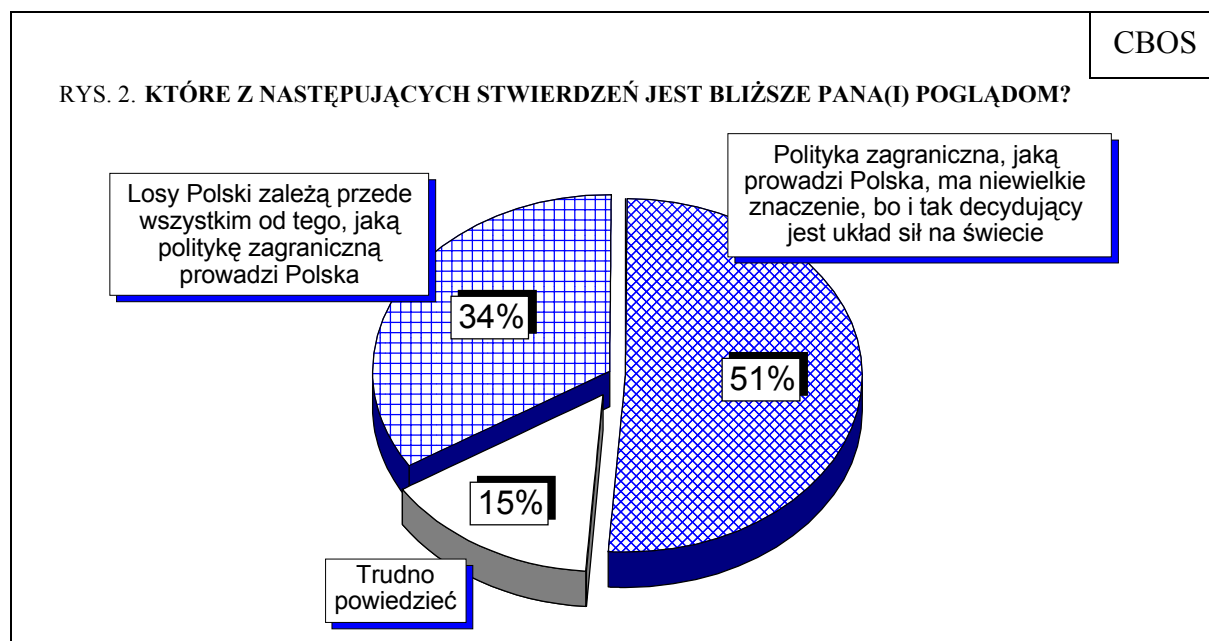
Czy, Pana(i) zdaniem, w chwili obecnej istnieje zagrożenie dla niepodległości Polski?	Czy w stosunkach z innymi krajami Polska zabezpiecza swoje interesy:		
	raczej wystarczająco	raczej niewystarczająco	Trudno powiedzieć
	w procentach		
Istnieje	20	61	19
Nie istnieje	36	43	21
Trudno powiedzieć	18	31	51

Ocena polityki zagranicznej uzależniona jest także w pewnym stopniu od sympatii politycznych. Wyrażna większość zwolenników UW pozytywnie ocenia skuteczność tej polityki. W elektoracie AWS przeważają wprawdzie opinie krytyczne, jednak ocen pozytywnych jest wyraźnie więcej niż wśród potencjalnych wyborców partii opozycyjnych, a także badanych o niewyklarowanych sympatiach politycznych.

Tabela 6

Potencjalne elektoraty ugrupowań politycznych	Czy w stosunkach z innymi krajami Polska zabezpiecza swoje interesy:		
	raczej wystarczająco	raczej niewystarczająco	Trudno powiedzieć
	w procentach		
AWS	40	49	11
PSL	21	54	25
SLD	31	48	21
UW	60	30	10
Niezdecydowani	27	36	37
Niezamierzający głosować	27	41	32

Mówiąc o ocenie polskiej polityki zagranicznej trzeba także wziąć pod uwagę postrzeganie zakresu pola manewru Polski na arenie międzynarodowej. Przy założeniu bowiem, iż jest ono ograniczone, bo decydujący jest układ sił na świecie, ocena tej polityki ma mniejsze znaczenie, niż przy założeniu, że o losach naszego kraju decyduje przede wszystkim prowadzona przez Polskę polityka zagraniczna.

Tylko jedna trzecia (34%) badanych uważa, że dla losów naszego kraju podstawowe znaczenie ma polityka, jaką prowadzi Polska, natomiast połowa (51%) sądzi, że pole manewru w tej dziedzinie jest ograniczone, gdyż i tak decyduje układ sił na świecie. Jak poglądy w tej sprawie łączą się z oceną polskiej polityki zagranicznej?

Tabela 7

Które z następujących stwierdzeń jest bliższe Pana(i) poglądom?	Czy w stosunkach z innymi krajami Polska zabezpiecza swoje interesy:		
	raczej wystarczająco	raczej niewystarczająco	Trudno powiedzieć
	w procentach		
Losy Polski zależą przede wszystkim od tego, jaką politykę zagraniczną prowadzi Polska	40	47	13
Polityka zagraniczna Polski ma niewielkie znaczenie, decydujący jest układ sił na świecie	32	50	18
Trudno powiedzieć	12	18	70

Przekonanie o szerokim zakresie podmiotowości Polski w polityce międzynarodowej tylko w niewielkim stopniu różnicuje ocenę polskiej polityki zagranicznej, niemniej sprzyja jej pozytywnej ocenie. Warto jeszcze dodać, że przekonanie to związane jest z wykształceniem - im wyższy jego poziom, tym częstsza akceptacja poglądu, że losy Polski zależą przede wszystkim od prowadzonej przez nią polityki.

Tabela 8

Które z następujących stwierdzeń jest bliższe Pana(i) poglądom?	Wskazania respondentów według terminów badań					
	V '95	V '96	VI '97	VI '98	IV '99	V 2000
	w procentach					
Losy Polski zależą przede wszystkim od tego, jaką politykę zagraniczną prowadzi Polska	29	35	35	35	27	34
Polityka zagraniczna Polski ma niewielkie znaczenie, decydujący jest układ sił na świecie	57	51	50	48	56	51
Trudno powiedzieć	14	14	15	17	17	15

Porównując poglądy na ten temat w kolejnych latach zauważamy pewne interesujące zjawisko. Mianowicie od roku '96 przekonanie o zakresie pola manewru, jakim dysponuje

Polska w swej polityce zagranicznej, było mniej więcej stałe. W roku ubiegłym, wraz ze wzrostem poczucia zagrożenia konfliktem światowym, proporcje te zachwiały się na rzecz poglądu o decydującym znaczeniu układu sił na świecie. Rozkład opinii był wówczas taki, jak w roku '95, gdy nasze aspiracje natowskie napotkały silny sprzeciw Rosji i sprawa ta była przedmiotem pertraktacji między wielkimi mocarstwami. Taka sytuacja oczywiście również sprzyjała przekonaniu o decydującej roli światowego układu sił. Obecnie, w stabilnej sytuacji międzynarodowej, znów zwiększyła się liczba badanych skłaniających się do poglądu o większej podmiotowości Polski na arenie międzynarodowej.

POMIĘDZY NIEMCAMI, ROSJĄ I UKRAINĄ

Na stosunkach z trzema naszymi największymi sąsiadami - Niemcami, Rosją i Ukrainą - szczególnie cięży niedawna przeszłość. Tymczasem trwałe pojednanie polsko-niemieckie, polsko-ukraińskie oraz przyjazne i partnerskie stosunki z Rosją mają przecież podstawowe znaczenie dla przyszłości nie tylko naszych krajów.

Z dotychczasowych badań CBOS⁶ wynika, że już od kilku lat Niemcy są w opinii Polaków jednym z głównych pożądanym partnerów nie tylko w dziedzinie gospodarczej i politycznej, ale także militarnej. Rosja również dość często, choć znacznie rzadziej niż Niemcy, wskazywana jest jako pożądanym partner współpracy gospodarczej i politycznej. Zdecydowanie rzadko natomiast badani sądzą, że jest ona pożądanym partnerem w dziedzinie wspólnej obrony.

Stosunek do Rosji dodatkowo komplikuje obawa przed możliwością odrodzenia się w jej polityce tendencji do dominacji w naszym regionie. W lutym tego roku obawy takie żywiło prawie dwie trzecie badanych⁷. Równocześnie 37% ankietowanych oceniało stosunki polsko-rosyjskie jako złe, a tylko 3% jako dobre⁸.

⁶ Por. komunikat CBOS „Kierunki współpracy z innymi krajami”, lipiec '98.

⁷ Zob. komunikat CBOS „Polacy, Czesi i Węgrzy wobec NATO”, marzec 2000.

⁸ Por. komunikat CBOS „Stosunki polsko-rosyjskie po zmianach w Rosji”, luty 2000.

Ukraina znacznie rzadziej niż Niemcy, a także rzadziej niż Rosja, wskazywana była jako pożądany partner gospodarczy, ale wśród krajów sąsiadujących zajmuje pod tym względem trzecią pozycję, a w dziedzinie współpracy politycznej i wojskowej - czwartą⁹.

Z kolei w latach '93-'97 stosunek do Niemców mierzony na skali *sympatia - niechęć* systematycznie się poprawiał, a w roku '96 i '97 sympatia przeważała już nad niechęcią. W latach '98 i '99 odnotowaliśmy pewne pogorszenie się stosunku Polaków do Niemców, niechęć znowu przeważała nad sympatią, niemniej na dwadzieścia dwa narody uwzględnione w naszym ostatnim badaniu (w tym 18 narodów europejskich) Niemcy zajęli dwunastą pozycję (dziesiątą wśród narodów europejskich), a więc uplasowali się mniej więcej w środku listy¹⁰.

Znacznie gorzej kształtuje się stosunek do Rosjan i Ukraińców - niechęć znacznie przeważa nad sympatią. Rosjanie zajmują dopiero dziewiętnastą pozycję na liście 22 narodowości, a Ukraińcy dwudziestą (wśród nacji europejskich odpowiednio: piętnastą i szesnastą).

Jak natomiast badani oceniają przyszłość stosunków z Niemcami, Rosją i Ukrainą? Od początku lat dziewięćdziesiątych systematycznie badamy opinie Polaków na temat możliwości pojednania z Niemcami. W tym czasie zmieniały się one dynamicznie.

Tabela 9

Czy, Pana(i) zdaniem, możliwe jest pojednanie między Polakami a Niemcami?	Wskazania respondentów według terminów badań										
	II '90	II '91	V '92	VI '93	VI '94	V '95	V '96	VI '97	VI '98	IV '99	V 2000
	w procentach										
Możliwe	47	63	51	50	58	60	65	73	68	73	76
Niemożliwe	50	34	46	48	41	39	33	25	24	26	23
Trudno powiedzieć	2	3	2	2	1	1	1	2	8	1	1

⁹ Zob. komunikat CBOS „Kierunki współpracy z innymi krajami”, lipiec '98.

¹⁰ Por. komunikat CBOS „Stosunek Polaków do innych narodowości” listopad '98

U progu dekady zdania były podzielone, z nieznaczną przewagą zapatrujących się na tę sprawę pesymistycznie. W roku '91 obserwowaliśmy duży przyływ optymizmu. Mimo formalnego uregulowania wzajemnych stosunków traktatem polsko-niemieckim, przez dwa następne lata optymizm badanych w tej sprawie był mniejszy, niemniej już wówczas przeważał, choć minimalnie, nad pesymizmem. W latach '94-'97 szybko wzrastała liczba osób przekonanych o możliwości pojednania. W roku '97 pogląd taki reprezentowało już niemal trzy czwarte badanych. Następny rok przyniósł nieznaczący, ale widoczny spadek optymizmu w tej sprawie. Równoległe zaznaczyło się też pogorszenie stosunku do Niemców mierzonego na skali *sympatia - niechęć*. Mogło to być związane z wysuwanymi wówczas w Niemczech żądaniami odszkodowań dla Niemców - byłych mieszkańców Ziemi Zachodnich.

Może to świadczyć, iż w świadomości Polaków gotowość do pojednania z Niemcami nie jest jeszcze do końca ugruntowana, ale także o tym, że chwiejność opinii w tej sprawie ma dość wąski zakres. (W roku '99 rozkład wskazań wrócił do stanu z roku '97.) Obecnie rejestrujemy dalszy wzrost (z 73% do 76%) liczby badanych optymistycznie zapatrujących się na możliwość pojednania polsko-niemieckiego.

Opinie o możliwości pojednania polsko-ukraińskiego zaczęliśmy badać dopiero od roku '97.

Tabela 10

Czy, Pana(i) zdaniem, możliwe jest pojednanie między Polakami a Ukraińcami?	Wskazania respondentów według terminów badań			
	VI 1997	VI 1998	IV 1999	V 2000
	w procentach			
Możliwe	58	48	57	67
Niemożliwe	39	37	40	32
Trudno powiedzieć	3	15	3	1

Przyszłość stosunków polsko-ukraińskich postrzegana jest mniej optymistycznie niż stosunków polsko-niemieckich. Niemniej niezmiennie przeważa opinia, że pojednanie między Polakami a Ukraińcami jest możliwe. Trzeba też zauważyć, iż odnotowany w tym roku

wyraźny wzrost optymizmu spowodował, że znaczna początkowo różnica pomiędzy opiniami o przyszłości stosunków polsko-niemieckich i polsko-ukraińskich uległa pewnemu zniwelowaniu.

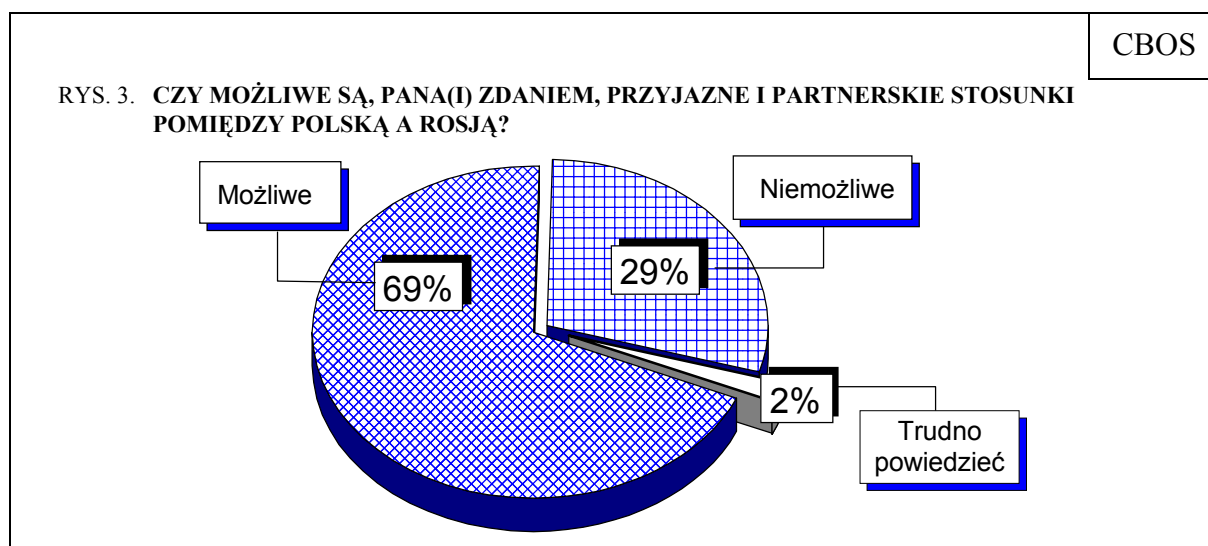
Stosunek do pojednania zarówno z Niemcami, jak i Ukraińcami związany jest z wykształceniem badanych. W obydwu przypadkach im wyższy poziom wykształcenia, tym częstszy optymizm w spojrzeniu na tę sprawę¹¹. Równocześnie jednak badani - niezależnie od poziomu wykształcenia - bardziej optymistycznie zapatrują się na możliwość pojednania polsko-niemieckiego niż polsko-ukraińskiego.

Trzeba też zwrócić uwagę, że dużą rezerwą zarówno co do przyszłości stosunków polsko-niemieckich, jak i polsko-ukraińskich wyróżniają się najstarsi badani - w wieku 65 lat i więcej¹². Są to ludzie pamiętający II wojnę światową. Nie sposób więc nie wiązać tego z ich osobistymi doświadczeniami.

Historyczne obciążenie stosunków polsko-rosyjskich, zwłaszcza w wieku XX, ma nieco inny charakter niż stosunków polsko-niemieckich czy polsko-ukraińskich. Był to przede wszystkim konflikt z państwem rosyjskim, które dążyło do podporządkowania sobie Polski. Jak już była o tym mowa w pierwszej części tego opracowania, ankietowani, którzy uważają, że niepodległość kraju jest zagrożona, sądzą, iż zagrożenie takie stanowi przede wszystkim Rosja. Wprawdzie pogląd ten podziela niewielki odsetek badanych, gdyż dominuje przekonanie, że w chwili obecnej nie istnieje zagrożenie dla niepodległości Polski, ale już na przykład obawy przed dążeniem Rosji do odzyskania wpływów w całym naszym regionie są znacznie częstsze. Dlatego też pytanie o przyszłość stosunków polsko-rosyjskich sformułowaliśmy inaczej. Zapytaliśmy respondentów, czy możliwe są, ich zdaniem, przyjazne i partnerskie stosunki pomiędzy Polską a Rosją.

¹¹ Współczynnik korelacji r Pearsona pomiędzy wykształceniem a stosunkiem do pojednania z Niemcami wynosi 0,21, wykształceniem a stosunkiem do pojednania z Ukraińcami 0,16, w obydwu przypadkach na poziomie istotności 0,001.

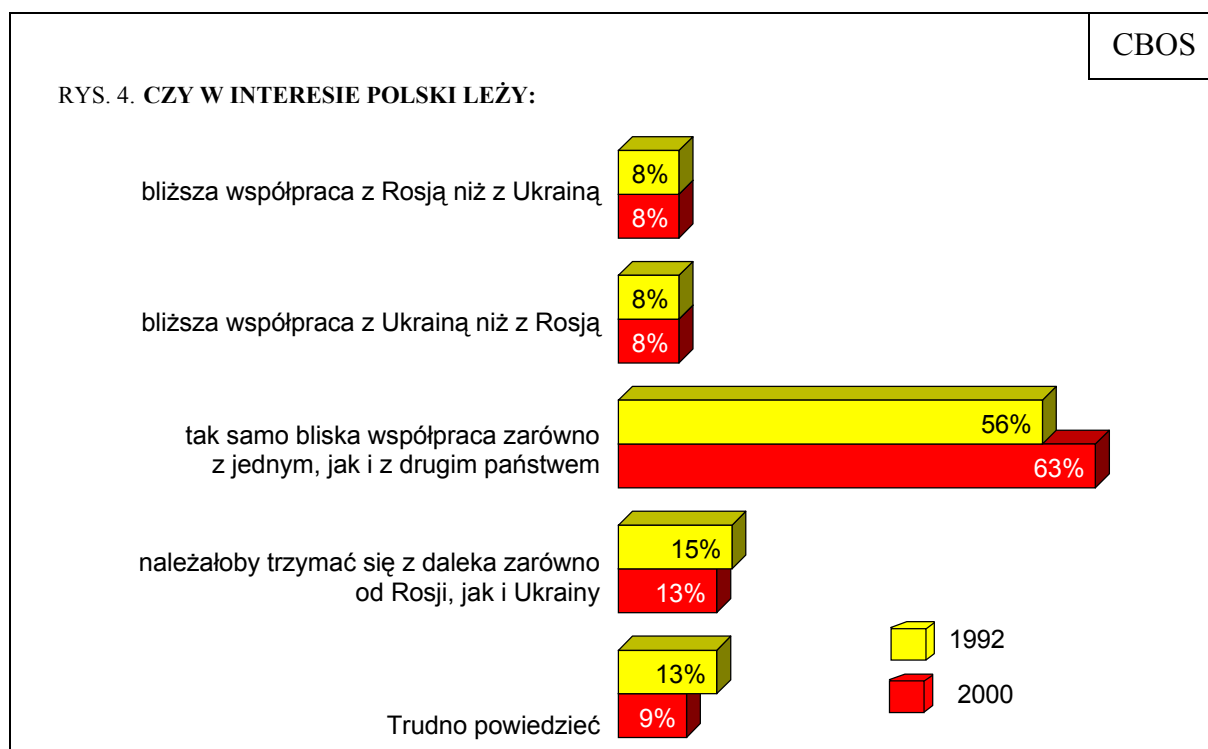
¹² Współczynnik korelacji r Pearsona pomiędzy wiekiem a stosunkiem do pojednania z Niemcami wynosi 0,14, wiekiem a stosunkiem do pojednania z Ukraińcami 0,13, w obydwu przypadkach na poziomie istotności 0,001.

Mimo obaw, że Rosja będzie dążyć do odzyskania wpływów w naszym regionie, zdecydowana większość badanych wierzy w możliwość przyjaznych i partnerskich stosunków między Polską a Rosją. Także w tej sprawie, podobnie jak w przypadku pojednania z Niemcami i Ukrainą, większymi optymistami są osoby lepiej wykształcone. Natomiast w odróżnieniu od kwestii pojednania z Niemcami i Ukrainą pewien wpływ, lecz bardzo nieznaczny mają poglądy polityczne. Badani o orientacji lewicowej częściej niż osoby utożsamiające się z prawicą optymistycznie zapatrują się na przyszłość stosunków polsko-rosyjskich¹³.

Pytając o poglądy w sprawie stosunków pomiędzy Polską a Rosją powtórzyliśmy pytanie zadane po raz pierwszy w roku '92, gdy za naszą wschodnią granicą pojawił się nowy sąsiad - niepodległa Ukraina. Chodzi o opinię, z którym ze wschodnich sąsiadów Polska powinna przede wszystkim współpracować w nowej sytuacji.

¹³ Współczynnik korelacji r Pearsona pomiędzy poglądem na możliwość ułożenia przyjaznych i partnerskich stosunków z Rosją a wykształceniem wynosi 0,11 na poziomie istotności 0,001, dla związku zaś z poglądami politycznymi 0,10 na poziomie 0,01.

Jak się okazuje, poglądy na temat pożądaných relacji pomiędzy Polską a jej wschodnimi sąsiadami nie zmieniły się w ciągu ostatnich ośmiu lat. Większość badanych uważa, że należy dążyć do równie bliskiej współpracy z oboma krajami.

Na zakończenie jeszcze jedna sprawa: jak badani postrzegają miejsce Polski w świecie? Czy przystąpienie do NATO i podjęcie negocjacji w sprawie wejścia do Unii Europejskiej wpłynęło na postrzeganie Polski jako części „świata zachodniego”? Czy w sensie politycznym Polacy uznają swój kraj za część Europy?

Tabela 11

Jak Pan(i) uważa, gdzie tak naprawdę przebiega wschodnia granica Europy?	Wskazania respondentów według terminów badań		
	XII 1994	VI 1998	V 2000
	w procentach		
Wzdłuż Bugu	26	30	28
Wzdłuż Odry i Nysy	15	17	20
Wzdłuż Uralu	19	19	19
Przez stępy ukraińskie	6	6	3
Trudno powiedzieć	34	28	30

Od grudnia '94, gdy po raz pierwszy zadaliśmy pytanie dotyczące postrzegania granic Europy, nastąpiło wyraźne zbliżenie polityczne Polski do Zachodu. Uczestniczymy już w zachodnim systemie obronnym. Prowadzone są negocjacje w sprawie naszego wejścia do Unii Europejskiej. Tymczasem społeczne opinie o tym, gdzie tak naprawdę przebiega wschodnia granica Europy, niemal się nie zmieniły. Co więcej, nieco wzrosło nawet postrzeganie naszej zachodniej granicy jako wschodniej granicy Europy, a więc punkt widzenia wykluczający nas z „prawdziwej Europy”. Takiego postrzegania naszego położenia w zasadzie nie różnicują kryteria wyznaczające sytuację społeczną badanych. Natomiast pewne zróżnicowania uwidaczniają się w częstości umiejscawiania wschodniej granicy Europy na Bugu, a więc postrzegania Polski jako części „prawdziwej Europy”. Tak sytuują nasz kraj przede wszystkim ci, którzy mają wyższe wykształcenie (47%), a także badani należący do kadry kierowniczej i inteligencji (38%), pracownicy umysłowi (36%), prywatni przedsiębiorcy (34%), rzadziej - rolnicy (22%) i robotnicy (27%).

Blisko połowa ankietowanych uważa, że sytuacja Polski na arenie międzynarodowej jest stabilna. Towarzyszy temu wysoki, najwyższy z dotychczas zarejestrowanych, poziom poczucia bezpieczeństwa kraju. Równocześnie jednak przeważa opinia, że polska polityka zagraniczna w niewystarczającym stopniu zabezpiecza nasze interesy.

W porównaniu z rokiem ubiegłym wzrósł także optymizm co do przyszłości stosunków polsko-niemieckich i polsko-ukraińskich. Trzy czwarte badanych (wzrost z 73% do 76%) uważa, że możliwe jest trwałe pojednanie polsko-niemieckie, a dwie trzecie (przyrost z 57% do 67%) optymistycznie zapatruje się na możliwość trwałego pojednania między Polakami a Ukraińcami. Ponad dwie trzecie ankietowanych sądzi również, że możliwe jest ułożenie przyjaznych i partnerskich stosunków pomiędzy Polską a Rosją.

Opracował

Michał STRZESZEWSKI

A N E K S

Tabela 1. Czy, Pana(i) zdaniem, w chwili obecnej istnieje czy też nie istnieje zagrożenie dla niepodległości Polski?
(%)

	Istnieje	Nie istnieje	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	13	74	13	1056
Płeć				
Mężczyźni	13	79	8	501
Kobiety	14	69	17	554
Wiek				
18-24 lat	14	77	9	151
25-34	12	71	17	186
35-44	11	81	8	209
45-54	12	82	6	212
55-64	14	71	15	123
65 lat i więcej	18	58	24	175
Miejsce zamieszkania				
Wieś	14	69	17	386
Miasto do 20 tys.	12	80	8	131
20-100 tys.	11	80	10	197
101-500 tys.	12	73	14	207
501 tys. i więcej mieszk.	18	73	9	135
Wykształcenie				
Podstawowe	12	69	20	286
Zasadnicze zawodowe	14	76	10	297
Średnie	15	73	11	369
Wyższe	11	81	8	104
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	10	83	7	72
Prac.umysł.niż.szczebła	14	77	9	116
Pracownicy fiz.- umysł.	13	75	12	81
Robotnicy wykwalifikowani	14	75	11	97
Robotnicy niewykwalifik.	11	84	6	39
Rolnicy	26	70	4	74
Pracujący na własny rach.	7	92	1	51
Bierni zawodowo				
Renciści	14	64	22	112
Emeryci	16	65	19	190
Uczniowie i studenci	4	91	5	57
Bezrobotni	12	71	17	98
Gospodynie domowe i inni	11	69	20	69
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	13	79	8	192
spółce właścicieli				
prywatnych i państwa	16	67	17	88
sekt. pryw. poza rolnict.	8	85	7	199
prywatnym gosp. rolnym	21	73	5	81
Dochody na jedną osobę				
Do 275 zł	12	79	9	154
276-399	14	79	6	112
400-549	17	67	16	178
550-799	11	73	16	152
Powyżej 799 zł	16	74	10	171
Ocena własnych war. mater.				
Złe	16	68	16	346
Średnie	12	76	12	482
Dobre	12	78	10	228
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	20	69	11	87
Raz w tygodniu	14	71	15	558
1-2 razy w miesiącu	14	73	13	138
Kilka razy w roku	10	80	10	182
W ogóle nie uczestniczy	10	84	7	88
Poglądy polityczne				
Lewica	13	78	9	310
Centrum	12	76	12	306
Prawica	13	78	9	221
Trudno powiedzieć	15	61	24	217

Tabela 2. Jak by Pan(i) ocenił(a) obecną politykę zagraniczną Polski?
Czy w stosunkach z innymi krajami Polska wystarczająco zabezpiecza
swoje interesy? 1 - Raczej wystarczająco; 2 - Raczej niewystarczająco
(%)

	1	2	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	31	44	25	1057
Płeć				
Mężczyźni	34	46	21	501
Kobiety	29	43	28	556
Wiek				
18-24 lat	36	44	19	151
25-34	27	46	27	187
35-44	30	47	23	209
45-54	37	48	16	212
55-64	29	48	23	124
65 lat i więcej	28	33	40	175
Miejsce zamieszkania				
Wieś	25	44	31	387
Miasto do 20 tys.	34	40	26	131
20-100 tys.	29	50	21	197
101-500 tys.	37	42	21	207
501 tys. i więcej mieszk.	43	42	15	135
Wykształcenie				
Podstawowe	26	34	39	286
Zasadnicze zawodowe	30	51	20	297
Średnie	32	47	21	369
Wyższe	48	42	10	105
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	43	50	7	72
Prac. umysł. niż. szczebla	39	44	17	116
Pracownicy fiz.-umysł.	30	53	17	81
Robotnicy wykwalifikowani	33	44	23	97
Robotnicy niewykwalifik.	16	56	28	39
Rolnicy	19	55	27	74
Pracujący na własny rach.	30	57	14	51
Bierni zawodowo				
Renciści	30	33	37	112
Emeryci	28	41	31	191
Uczniowie i studenci	46	39	15	57
Bezrobotni	29	39	33	98
Gospodynie domowe i inni	34	38	29	69
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	31	52	17	192
spółce właścicieli				
prywatnych i państwa	33	46	20	88
sekt. pryw. poza rolnict.	37	47	16	200
prywatnym gosp. rolnym	16	56	28	81
Dochody na jedną osobę				
Do 275 zł	30	44	26	154
276-399	23	45	32	112
400-549	29	40	31	179
550-799	30	51	20	152
Powyżej 799 zł	42	43	15	171
Ocena własnych war. mater.				
Złe	24	44	32	347
Średnie	29	46	24	482
Dobre	47	38	15	228
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	32	41	27	87
Raz w tygodniu	34	41	26	560
1-2 razy w miesiącu	26	50	23	138
Kilka razy w roku	29	49	22	182
W ogóle nie uczestniczy	28	51	21	88
Poglądy polityczne				
Lewica	30	50	19	310
Centrum	35	44	21	307
Prawica	39	46	15	222
Trudno powiedzieć	19	34	47	217

Tabela 3. Które z następujących stwierdzeń jest bliższe Pana(i) poglądom?
 1 - Losy Polski zależą przede wszystkim od tego, jaką politykę zagraniczną prowadzi Polska ; 2 - Polityka zagraniczna, jaką prowadzi Polska, ma niewielkie znaczenie, bo i tak decydujący jest układ sił na świecie

	1	2	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	34	51	15	1057
Płeć				
Mężczyźni	36	52	12	501
Kobiety	31	51	18	556
Wiek				
18-24 lat	35	52	13	151
25-34	38	45	17	187
35-44	36	52	12	209
45-54	37	57	6	212
55-64	29	55	16	124
65 lat i więcej	24	46	29	175
Miejsce zamieszkania				
Wieś	32	51	18	387
Miasto do 20 tys.	35	47	18	131
20-100 tys.	31	58	11	197
101-500 tys.	35	50	15	207
501 tys. i więcej mieszk.	40	48	12	135
Wykształcenie				
Podstawowe	27	46	27	286
Zasadnicze zawodowe	30	60	9	297
Średnie	37	48	15	369
Wyższe	47	51	2	105
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier. i inteligencja	47	47	6	72
Prac. umysł. niż. szczebla	39	57	4	116
Pracownicy fiz. - umysł.	40	46	15	81
Robotnicy wykwalifikowani	34	54	12	97
Robotnicy niewykwalifik.	36	37	27	39
Rolnicy	29	55	16	74
Pracujący na własny rach.	41	54	5	51
Bierni zawodowo				
Renciści	29	49	23	112
Emeryci	29	49	22	191
Uczniowie i studenci	43	49	8	57
Bezrobotni	27	57	15	98
Gospodynie domowe i inni	23	55	22	69
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	39	55	6	192
spółce właścicieli				
prywatnych i państwa	35	55	10	88
sekt. pryw. poza rolnict.	41	47	12	200
prywatnym gosp. rolnym	32	51	17	81
Dochody na jedną osobę				
Do 275 zł	31	59	10	154
276-399	36	52	13	112
400-549	32	52	16	179
550-799	34	52	14	152
Powyżej 799 zł	37	56	7	171
Ocena własnych war. mater.				
Złe	31	51	18	347
Średnie	31	52	16	482
Dobre	43	49	8	228
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	31	49	21	87
Raz w tygodniu	31	52	16	560
1-2 razy w miesiącu	32	56	12	138
Kilka razy w roku	42	46	12	182
W ogóle nie uczestniczy	36	49	14	88
Poglądy polityczne				
Lewica	34	55	11	310
Centrum	35	52	13	307
Prawica	40	51	9	222
Trudno powiedzieć	26	44	31	217

Tabela 4. Czy, Pana(i) zdaniem, możliwe jest pojednanie między Polakami a Niemcami?

(%)

	Możliwe	Niemożliwe	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	77	23	1	1056
Płeć				
Mężczyźni	80	19	1	501
Kobiety	73	26	1	554
Wiek				
18-24 lat	79	20	1	151
25-34	81	18	1	186
35-44	81	19	0	209
45-54	80	19	0	212
55-64	76	24	0	123
65 lat i więcej	60	39	1	175
Miejsce zamieszkania				
Wieś	68	31	1	386
Miasto do 20 tys.	84	16	0	131
20-100 tys.	80	19	1	197
101-500 tys.	81	19	1	207
501 tys. i więcej mieszk.	81	18	1	135
Wykształcenie				
Podstawowe	66	33	1	286
Zasadnicze zawodowe	77	23	0	297
Średnie	82	18	1	369
Wyższe	86	14	0	104
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	87	13	0	72
Prac. umysł. niż. szczebla	82	18	0	116
Pracownicy fiz.- umysł.	82	17	2	81
Robotnicy wykwalifikowani	78	21	1	97
Robotnicy niewykwalifik.	75	23	2	39
Rolnicy	75	25	0	74
Pracujący na własny rach.	88	12	0	51
Bierni zawodowo				
Renciści	72	28	1	112
Emeryci	62	37	1	190
Uczniowie i studenci	84	13	3	57
Bezrobotni	81	19	0	98
Gospodynie domowe i inni	77	23	0	69
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	79	21	0	192
spółce właścicieli				
prywatnych i państwa	81	18	1	88
sekt. pryw. poza rolnict.	85	14	1	199
prywatnym gosp. rolnym	73	27	0	81
Dochody na jedną osobę				
Do 275 zł	73	27	0	154
276-399	81	19	1	112
400-549	70	28	2	178
550-799	79	21	0	152
Powyżej 799 zł	78	21	1	171
Ocena własnych war. mater.				
Złe	72	28	1	346
Średnie	79	21	1	482
Dobre	79	20	1	228
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	73	27	0	87
Raz w tygodniu	75	24	1	558
1-2 razy w miesiącu	81	18	1	138
Kilka razy w roku	79	20	1	182
W ogóle nie uczestniczy	76	23	1	88
Poglądy polityczne				
Lewica	79	21	0	310
Centrum	81	18	1	306
Prawica	78	22	0	221
Trudno powiedzieć	66	32	1	217

Tabela 5. Czy, Pana(i) zdaniem, możliwe jest pojednanie między Polakami a Ukraincami?

(%)

	Możliwe	Niemożliwe	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	67	32	1	1056
Płeć				
Mężczyźni	73	25	1	501
Kobiety	61	38	1	554
Wiek				
18-24 lat	72	26	2	151
25-34	68	27	4	186
35-44	66	33	0	209
45-54	70	30	1	212
55-64	72	28	0	123
65 lat i więcej	54	45	1	175
Miejsce zamieszkania				
Wieś	62	37	2	386
Miasto do 20 tys.	76	24	0	131
20-100 tys.	65	34	1	197
101-500 tys.	70	28	3	207
501 tys. i więcej mieszk.	71	29	0	135
Wykształcenie				
Podstawowe	57	41	2	286
Zasadnicze zawodowe	69	30	1	297
Średnie	69	30	1	369
Wyższe	80	20	0	104
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	80	20	0	72
Prac. umysł. niż. szczebla	67	33	0	116
Pracownicy fiz.- umysł.	64	33	3	81
Robotnicy wykwalifikowani	79	20	2	97
Robotnicy niewykwalifik.	47	39	14	39
Rolnicy	68	32	0	74
Pracujący na własny rach.	72	28	0	51
Bierni zawodowo				
Renciści	63	36	2	112
Emeryci	56	43	1	190
Uczniowie i studenci	86	14	0	57
Bezrobotni	64	34	2	98
Gospodynie domowe i inni	69	31	0	69
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	73	26	0	192
spółce właścicieli				
prywatnych i państwa	62	36	2	88
sekt. pryw. poza rolnict.	70	26	4	199
prywatnym gosp. rolnym	70	30	0	81
Dochody na jedną osobę				
Do 275 zł	67	33	0	154
276-399	79	21	1	112
400-549	66	34	0	178
550-799	64	36	0	152
Powyżej 799 zł	67	33	0	171
Ocena własnych war. mater.				
Złe	62	37	2	346
Średnie	69	30	1	482
Dobre	69	29	2	228
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	69	30	0	87
Raz w tygodniu	66	33	1	558
1-2 razy w miesiącu	71	27	2	138
Kilka razy w roku	64	33	2	182
W ogóle nie uczestniczy	65	31	4	88
Poglądy polityczne				
Lewica	68	31	2	310
Centrum	70	29	1	306
Prawica	73	27	0	221
Trudno powiedzieć	55	42	3	217

Tabela 6. Czy możliwe są, Pana(i) zdaniem, przyjazne i partnerskie stosunki pomiędzy Polską a Rosją?

(%)

	Możliwe	Niemożliwe	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	69	29	1	1056
Płeć				
Mężczyźni	75	24	1	501
Kobiety	64	34	2	554
Wiek				
18-24 lat	60	40	0	151
25-34	72	26	3	186
35-44	68	31	1	209
45-54	77	22	1	212
55-64	72	26	1	123
65 lat i więcej	64	34	2	175
Miejsce zamieszkania				
Wieś	67	32	1	386
Miasto do 20 tys.	71	29	1	131
20-100 tys.	66	33	0	197
101-500 tys.	72	26	2	207
501 tys. i więcej mieszk.	76	22	2	135
Wykształcenie				
Podstawowe	64	34	2	286
Zasadnicze zawodowe	70	29	1	297
Średnie	70	28	1	369
Wyższe	78	22	0	104
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	79	21	0	72
Prac. umysł. niż. szczebla	71	28	1	116
Pracownicy fiz.- umysł.	68	28	4	81
Robotnicy wykwalifikowani	77	21	2	97
Robotnicy niewykwalifik.	60	35	5	39
Rolnicy	65	35	0	74
Pracujący na własny rach.	77	23	0	51
Bierni zawodowo				
Renciści	65	33	2	112
Emeryci	66	32	1	190
Uczniowie i studenci	74	26	0	57
Bezrobotni	65	35	0	98
Gospodynie domowe i inni	67	31	1	69
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	76	22	2	192
spółce właścicieli				
prywatnych i państwa	73	26	1	88
sekt. pryw. poza rolnict.	68	30	2	199
prywatnym gosp. rolnym	71	29	0	81
Dochody na jedną osobę				
Do 275 zł	72	28	0	154
276-399	66	33	1	112
400-549	65	34	2	178
550-799	71	27	2	152
Powyżej 799 zł	75	25	1	171
Ocena własnych war. mater.				
Złe	71	28	1	346
Średnie	69	29	2	482
Dobre	66	32	2	228
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	64	31	5	87
Raz w tygodniu	67	32	1	558
1-2 razy w miesiącu	73	27	0	138
Kilka razy w roku	74	24	2	182
W ogóle nie uczestniczy	70	28	2	88
Poglądy polityczne				
Lewica	75	24	1	310
Centrum	73	27	0	306
Prawica	67	33	1	221
Trudno powiedzieć	59	37	4	217

Tabela 7. Jak Pan(i) uważa, gdzie tak naprawdę przebiega wschodnia granica Europy?
 1 - Wzdłuż Odry i Nysy; 2 - Wzdłuż Bugu; 3 - Przez stepy ukraińskie; 4 - Wzdłuż Uralu (%)

	1	2	3	4	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	20	28	3	19	30	1057
Płeć						
Mężczyźni	22	30	3	19	25	501
Kobiety	18	26	3	19	35	556
Wiek						
18-24 lat	20	18	4	32	26	151
25-34	16	32	1	22	28	187
35-44	23	30	5	17	25	209
45-54	24	33	2	16	25	212
55-64	20	27	3	13	36	124
65 lat i więcej	14	25	2	16	43	175
Miejsce zamieszkania						
Wieś	18	22	4	19	37	387
Miasto do 20 tys.	20	27	3	18	32	131
20-100 tys.	25	30	2	20	23	197
101-500 tys.	19	33	2	20	27	207
501 tys. i więcej mieszk.	20	36	3	17	24	135
Wykształcenie						
Podstawowe	11	25	3	15	46	286
Zasadnicze zawodowe	24	25	4	20	28	297
Średnie	21	28	2	23	25	369
Wyższe	27	47	1	16	10	105
Grupa społ.-zaw. pracujący						
Kadra kier., inteligencja	31	38	1	19	11	72
Prac. umysł. niż. szczebla	28	36	3	17	17	116
Pracownicy fiz.- umysł.	16	27	2	21	35	81
Robotnicy wykwalifikowani	23	27	6	23	22	97
Robotnicy niewykwalifik.	16	28	3	17	37	39
Rolnicy	23	22	0	17	38	74
Pracujący na własny rach.	28	34	5	24	9	51
Bierni zawodowo						
Renciści	16	23	4	12	46	112
Emeryci	15	31	2	16	36	191
Uczniowie i studenci	26	25	3	37	10	57
Bezrobotni	16	24	4	19	36	98
Gospodynie domowe i inni	5	20	4	22	48	69
Pracuje w:						
inst. państw., publicznej	27	29	3	17	25	192
spółce właścicieli						
prywatnych i państwa	22	37	0	23	18	88
sekt. pryw. poza rolnict.	21	34	4	21	20	200
prywatnym gosp. rolnym	22	24	2	18	35	81
Dochody na jedną osobę						
Do 275 zł	19	26	4	24	28	154
276-399	18	33	6	16	27	112
400-549	23	28	2	18	32	179
550-799	19	28	3	20	30	152
Powyżej 799 zł	25	39	1	16	18	171
Ocena własnych war. mater.						
Złe	18	29	4	14	35	347
Średnie	22	25	2	20	31	482
Dobre	18	33	4	24	21	228
Udział w prakt. religijnych						
Kilka razy w tygodniu	15	28	3	21	34	87
Raz w tygodniu	19	28	3	19	31	560
1-2 razy w miesiącu	22	31	2	16	28	138
Kilka razy w roku	22	23	3	21	31	182
W ogóle nie uczestniczy	23	37	1	17	21	88
Poglądy polityczne						
Lewica	24	31	2	20	23	310
Centrum	23	27	3	20	27	307
Prawica	17	37	4	24	17	222
Trudno powiedzieć	12	17	2	11	58	217